

Dvanáct taktů pro Václava Hraběte

Jiří Žák

doporučená cena

100 Kč

eshop.carpe.cz

DVANÁCT TAKTŮ

Jiří Žák

PRO VÁCLAVA HRABĚTE

Jiří Žák

Dvanáct taktů pro Václava Hraběte

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření, je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Jiří Žák, 2017

© Carpe diem, 2017

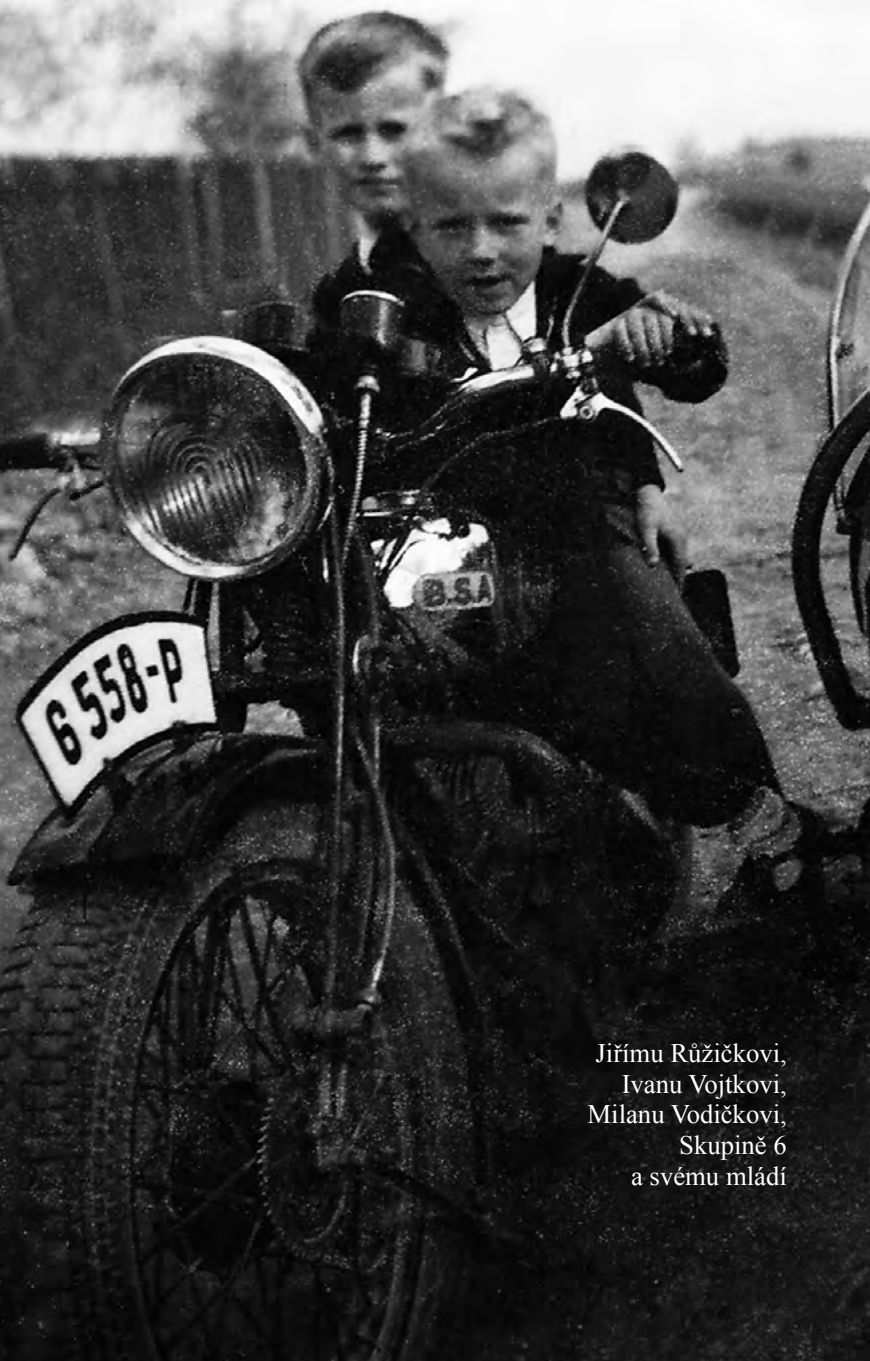
www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-7487-255-6 (pdf)

ISBN 978-80-7487-256-3 (epub)

ISBN 978-80-7487-257-0 (mobi)

Jiřímu Růžičkovi,
Ivanu Vojtkovi,
Milanu Vodičkovi,
Skupině 6
a svému mládí

Václav Hrabě v Lucerně

První takt

Dvanáct taktů k poctě toho hocha

A v mokrým písku koledoval jazz
svých dvanáct taktů k poctě toho hocha
kterej už jednou hergot musí přijít
si zadžemovat do našeho světa
a kterej prej (!) pak všechny naše sraby
tu džentlmensky vodehraje za nás.
(Voda načichlá nikotinem...)

Ten hoch stojí na stole v jedné venkovské hospodě.

Je začátek června, kolem jsou rozesmáté mladé tváře.
Venku voní jaro posečeným senem.

Kapela doposud hrála z listu jen jednoduché skladbičky,
které hoch den předtím rozepsal do not. Repertoár veš-
kerý žádný. Pár jednoduchých písniček, to je všechno. Na
maturitní večírek zoufale málo.

Ale teď hoch stojí na stole a bere do rukou saxofon. Ne-
dávno slyšel v rádiu Stana Getze, jak hraje Lady day. Me-
lodie mu letí hlavou. Tenký, měkký, teplý tón. „Nikdy pře-
dem nevím, jaký by můj tón měl být,“ říká o sobě Getz.
Ví to hoch? Neví, jen občas zaslechne Getze na Radiu Lu-
xembourg. Ale teď se mu všechno vybavuje. Nemá žádné
pochyby. Jasně členěná metrická struktura. Improvizace.
A zvláštní slovo: cool.

Bere náustek do pusy a zvedne saxofon vzhůru. Všichni
se seběhnou kolem stolu. Tleskají do rytmu. Smějí se. Kři-
čí nadšením. Kamarádi z kapely odloží nástroje a užasle
poslouchají.

A hoch hraje. Není to dokonalé, to ani zdaleka ne, ale
melodie se vznáší zakouřeným sálem, ostře doráží na uši,
klesá a vzápětí se zase vzpíná, je jako mládí, které má
všechno před sebou, je jako naděje, jež hřaduje kdesi
venku ve tmě za obzorem, jako víra, že všechny brány lze
rázem otevřít.

Je jako touha.

Maminka

Druhý takt

Taková malá chvíle

Je to vždycky taková malá chvíle
Tak akorát
na jeden tulipán.
(Blues na památku Vladimíra Majakovského)

V pondělí 11. června 1940 nasedli Jan Hrabě s manželkou Magdalenou na lochovickém nádraží do udýchané lokálky. Přes Rejkovice, Jince a Bratkovice vyrazili do Příbrami a trať dlouhou jedenadvacet kilometrů urazili za necelou půlhodinu. Byli nervózní? Trochu asi ano. Magdalena se nacházela v pokročilém stádiu těhotenství a vzhledem k tomu, že jí už bylo třicet čtyři let, bylo její těhotenství v té době považováno za rizikové. V Lochovicích ženy rodily často buď doma, nebo jezdily do nejbližších nemocnic v Berouně nebo v Příbrami. A Hrabětovi zvolili Příbram. Porod se blížil a riziku se muselo předejít.

Železniční trať, jíž se říkalo rakovnicko-protivínská, dostavěli v roce 1875 a první vlak projel lochovickým nádražím v dubnu následujícího roku. Jan Hrabě tyhle skutečnosti dobře znal, protože na dráze pracoval jako železniční dělník a později jako hradlař. V roce 1940 mu bylo už jedenačtyřicet let a naděje na druhé dítě se dávno vzdal. Od narození dcery Jarmily uběhlo už víc než jedenáct let a nové manželčino těhotenství přišlo jako rána z čistého nebe. Ne že by se snad rodina na příchod nového potomka netěšila, naopak. Ale Hrabětovi škuřili každou korunu. Magdalena pracovala v zemědělství jako pomocná síla, chodila okopávat pole, sklízela seno a při žních stavěla panáky obilí, zkrátka dělala na cizím a moc peněz domů nenosila. Ve třicátých letech si navíc Hrabětovi postavili na konci obce u silnice do nedalekého Radouše malý domek, a dluh pak dlouhá léta spláceli. Cesta do porodnice vlakem se tedy přímo nabízela. Nejen že byla vzhledem k okolnostem bezpečná, ale díky režijním jízdenkám navíc nijak nenarušila rodinný rozpočet.

Jaro roku 1940 vůbec nevypadalo optimisticky. Rozpínavost Třetí říše spěla k vrcholu. Jen pár dnů ještě dělilo francouzskou armádu od úplného rozdrčení a od okamžiku, kdy se u Montmédy zhroutí francouzská obrana a německým vojskům se otevře cesta na Paříž. V protektorátu Böhmen und Mähren německé úřady diktovaly nové zákony a německé vojenské posádky se už dávno zabydlely v kasárnách, které československá armáda narychlo opustila, což byl případ i nedalekých Jinců. Navíc byla tuhá zima, a při jarním tání se v korytě jindy poklidné řeky Litavky nahromadily ledové kry a hrozily povodně. Ale když Jan s Magdalénou kráčeli z příbramského nádraží dolů k rybníku Hořejší Obora, kolem Šalounova pomníku Antonína Dvořáka a pak zase vzhůru k nemocnici, válku kromě německých nápisů nepřipomínalo nic a Příbramský potok a říčka Litavka dávno plynuly svým někdejším poklidným tempem. Život se zase tak pesimistický nezdál. Povodně byly pro letošek zažehnány a červen se ohlásil horkými a dusnými dny. Národní souručenství se postaralo o zvýšení penzí horníků, blížily se prázdniny a příbramská mládež se chystala na rekreační akci „Radosti ze života“. Okresní záložna hospodářská začala poskytovat výhodné půjčky, v příbramském hotelu Horymír každou neděli odpoledne vyhrávala jazzová kapela dirigenta Havelky a Panna Maria Svatohorská zdaleka vítala poutníky z celé země.

Příbramská nemocnice prožívala vzestup. V roce 1938 byl schválen projekt rekonstrukce, která se měla týkat zejména chirurgického oddělení, pod něj spadala i gynekologicko-porodnická část, a tři měsíce před příjezdem Hrabětových bylo o přestavbě definitivně rozhodnuto. Ve čtyřech pavilonech tu bylo celkem 164 lůžek, ale porodní oddělení disponovalo ještě v roce 1927 pouhými šesti lůžky. Jenomže počet rodiček, přijíždějících rodit do příbramské nemocnice, neustále rostl. Zatímco v roce 1937 se tu narodilo 280 dětí, o rok později jich už bylo skoro o 150 víc, a porodnice nutně potřebovala rozšířit. Vládl tu tedy shon a všechno se připravovalo na modernizaci.

A uprostřed tohoto shonu se ve středu 13. června 1940 ve večerních hodinách narodil manželům Hrabětovým syn Václav. Jméno, které rodiče pro syna zvolili, pravděpodobně souviselo s obecně panujícím vlasteneckým cítěním a se skutečností, že svatý Václav byl v té době silněji než kdykoliv jindy vnímán jako „osvoboditel české země od německé poroby“. Svou roli možná sehrál i fakt, že pouhý týden před Václavovým narozením se na blízké Svaté Hoře konaly korunovační slavnosti a světcovo jméno bylo skloňováno ve všech pádech. Ale třeba se za touto volbou žádný vlastenecký jinotaj neskrýval, třeba se jméno Václav Hrabětovým prostě jen líbilo.

Kdo asistoval při porodu? Jedna z deseti sester řádu svatého Karla Boromejského, které tu vykonávaly veškeré zdravotnické služby? Nebo se přišel podívat některý

Příbram

ze čtyř sekundantů, kteří do nemocnice nastoupili v průběhu roku 1938? Měl snad službu sám uctíváný vedoucí primář MUDr. Václav Trnka? Tuhle možnost měl, protože poctivě sloužil i noční služby a na dovolenou se chystal až na počátku července. Ale se vši pravděpodobností se porodu žádný lékař nezúčastnil, stačila přítomnost sestry, vyškolené jako porodní asistentka. Jenomže skutečnost se už stejně asi nikdy nedozvíme, chybí nám svědkové. Jedno je ovšem jisté. Václav Hrabě měl ve svém rodném listu zapsáno jako místo narození Příbram. Jeho domov to však nebyl.

Vesnice Lochovice leží něco málo přes dvacet kilometrů od Berouna a šest od Hořovic. První ověřené písemné zmínky jsou o ní z roku 1318, ale pověsti o zdejších okolí jsou mnohem starší a přes nedaleké Neumětely a legendu o Šemíkovi zasahují až do nejvzdálenějších hlubin starých pověstí českých, nebo alespoň do období vlády chrabrého knížete Břetislava, jenž vyrazil do Polska a v roce 1038 dobyl Krakov. Kronikář Kosmas o tom napsal: „A jako prudká bouře zuří, řádí a vše poráží, tak on hubil vsi vraždami, loupežemi a požáry, dobýval pevných míst a vtáhnuv do Krakova, hlavního jejich sídla, vyvrátil jej z kořene a zmocnil se v něm kořisti; mimo to pobral i nesmírné množství zlata a stříbra, staré poklady od dávných knížat shromážděné; rovněž i ostatní hrady vypálil a se zemí srovnal.

Když došli k hradu Hedčji, obyvatelé jeho a s nimi i vesničané, kteří se tam utekli, nemohouce odolati útoku knížete, vyšli mu naproti se zlatým prutem na znamení, že se mu na milost vzdávají, a pokorně ho prosili, aby je pokojně i s jejich dobyt看em a ostatním majetkem převedl do Čech. Kníže vyhověv jejich přáním, dovedl je do Čech a dal jim tam nemalou část lesa Črnína. Ustanovil jim jednoho z nich za správce a soudce a nařídil, aby se spravovali právem, jež mívali v Polsku, i oni i jejich potomci na věky. A jménem odvozeným od toho hradu podnes nazývají se Hedčané.“

Ale jak to souvisí s Lochovicemi? Vysvětlení najdeme v kronice, kterou mystifikátor a zručný fabulátor Václav Hájek z Libočan napsal v roce 1539: „Potom, když se kníže do Čech navrátil, dal jim jeden les, který slove Cžiřín, aby jej sobě planili a dědiny orné z nich dělali, a ustanovil nad nimi jednoho správce a soudce jménem Lochovec. Kteríž potom nad potokem i za potokem domy a chalupy sobě stavěli a jako městečko k podobenství Bdeku postavili. Po některých pak letech dali sobě kostel pěkný, ve jménu svatého Stanislava postaviti, a dokud ti lidé trvali, vždycky Bdekové sluli, a od správce jejich také tomu místu dali jméno Lochovice.“

Osada se tu zformovala kolem tvrze a později zámku, jenž tu někdy v polovině 16. století nechal postavit jakýsi Mikuláš Valter z Valtersperku. Zámek byl pak v průběhu následujících staletí několikrát přestavován a dodnes tvoří spolu s kostelem svatého Ondřeje a budovou školy centrum obce, ačkoliv jeho současný stav o jeho významu příliš nevyovídá. Ale ještě v polovině 19. století se pyšnil nádherným parkem, na který navazovalo malebné údolí, ohraničené linií legendárního kopce Plešivec. Půvabné okolí sem přilákalo i předního českého malíře Julia Mařáka, jenž tu po dva roky vedl svou krajinářskou školu.

Jenomže osudy parku jako by předznamenávaly pozdější osudy celého zámku.

Ředitel školy a místní kronikář: „Ale pak, po roce 1906, přišel konec lochovického parku, který byl přímo barbarsky zničen. Nový majitel velkostatku, spekulant Xaver Vykoukal, který měl hlavně snahu vytěžit z panství pro sebe co nejvíce kapitálu, nechal vykácet převážnou část věkovitých stromů, které prodal za horentní ceny severoněmeckým loděnicím v Hamburku. Mnohé kmeny věkovitých dubů a jilmů měly v průměru kolem dvou metrů. Byly naskládány na železniční vagóny na lochovickém nádraží a odtud putovaly dále. Z jejich odvážení se zachovalo několik fotografií. Tím však také ztratily Lochovice vsí přitažlivosti pro malíře – krajináře. Doklady bývalé krásy lochovického parku zůstaly jen na obrázcích některých žáků malířské školy.“

Neslavně skončila i lázeňská tradice.

Vaškův kamarád z dětství Pepík: „Lázně stávaly směrem na Netopice. Šlo se k nim kolem hřbitova přes šraňky, je to asi kilometr. Tam stávaly Jedličkovy lázně. Postavil je jistě Jedlička, pak tam působila hraběnka Netolická. Kolem nich existuje celá řada bájí a legend. Říkalo se, že se tam stal zázrak, že se tam někomu slepému vrátil zrak. Ve skutečnosti tam byla voda, ve které byl radon, a existovaly tam koupele. A někomu zřejmě ten radon vyléčil šedý zákal. Ale ty lázně stejně zanikly a na jejich místě vznikl Jedličkův ústav pro fyzicky postižené děti.“

Ale jinak byly Lochovice prosperující obcí. Žilo tu kolem dvou tisíc obyvatel, už čtyři roky byla obec napojena na veřejnou elektrickou síť, stála tu papírna, byl tu sbor dobrovolných hasičů, tělocvičná jednota, byl tu obchod, prosperující zahradnictví, dvě kolářské, jedna kovářská a jedna krejčovská dílna, dvanáct hospod, velkostatek a Pospíšilovy průmyslové závody, v nichž se vyráběla dřevitá vlna, ale také okružní pily, kosy a nože.

Takové tedy byly kulisy začátku našeho příběhu, do nichž šťastní manželé Hrabětovy přivezli svého prvorozeného syna. První krůčky udělal za plotem rodičovského

Takhle malý Vašík pásł husy – Ločovice 1943

domu. Honil tu slepice, pásł husy, spolu s ostatními kluky z okolí si chodíval hrát ke koláři Škrlantovi, který měl dílnu na cestě do Lhotky, kde vyráběl lyže a proslavené hokejky „škrlantovky“ a kde krásně voněly piliny a proschlé dřevo. Jindy zase s respektem nahlížel do dílny kováře Červenky a pozoroval, jak od kovaného železa odlétají jiskry.

Válka se Lochovic příliš nedotkla a žádné následky pro zdejší obec neměla ani heydrichiáda. V zámku se sice hned na počátku čtyřicátého roku Němci usadili, ale jednalo se pouze o malou odloučenou jednotku kartografů.

Pepík: „Měl jsem dřevěnou pušku a tou jsem na ně po každý, když jsem je někde potkal, namířil, a oni se tomu smáli. Nedaleko Lochovic se taky nacházel bejvalej lom, odkud byl vždycky nádhernej výhled na celou vesnici. Chodíval jsem tam s mámou, protože jsem měl něco s krvinkama a doktor našim doporučil, že bych měl denně spát dvě hodiny v lese. A teprve po letech mi došlo, že to bylo vlastně nebezpečný, protože po tom lese patrolovali

němečtí vojáci a občas nás i doprovázeli domů. Ale máma z nich neměla vůbec žádné strach. V Jincích to bylo jiné, tam se pohybovaly celé jednotky a do tamějších kasáren dojížděli i od nás z Lochovic civilní zaměstnanci. Ale v podstatě se válka se Lochovicím vyhnula.“

Občas Němci zabrali kromě zámku i sousední školu.

Ředitel školy: „Někdy se učilo ve škole, jindy tam bývali Němci. Když začali kolem Prahy v dubnu roku 1945 řádit hloubkaři, zrovna jsme učili po lochovických hospodách. Ti hloubkaři odstřelovali hlavně lokomotivy, proto se jim říkalo taky kotláři. A ty rozstřílené lokomotivy jednou přitáhli bůhví odkud na lochovické nádraží a seřadili je na jednu slepou kolej. Stálo jich tam celkem pět. A jednoho dne přiletěli hloubkaři a spatřili pod sebou pět lokomotiv, což byl pro něj pořádný cíl, a tak tu začali kroužit. Já jsem v té době zrovna učil čtvrtou třídu a azyl jsme našli v hospodě nedaleko zámku, které se říkalo U šífu. Už když jsem šel z domova, říkal jsem si, že by tady mohla být pěkná mela, že to není normální, aby se sem slétlo tolik letadel a kroužilo nad úplně bezvýznamnou vsí, ve které nebyly žádné vojenské cíle. K nám tehdy přijel strýček, mamčin bratr, přivezl načerno nějaké obilí a měl u nás na dvoře kravky s povozem. A tatínek mu říká:

„Hele, synku, mazej odtud, podívej, jak tady kroužej.“

Strýček si dal říct a skutečně odjel a já šel do školy. A pak to začalo. Hloubkaři nalétli na ty lokomotivy a začali to do nich prát. Věděli, že když zasáhnou lokomotivu, půjde z ní pára. Jenomže tyhle byly vyhaslé, takže když do nich prali asi dvacet minut a pára žádná, poznali, že jsou asi vyřazené. Ale rozsekali je pěkně. Každý dům v okolí dostal nějaký zásah. Nejhorší bylo, co s dětmi. Jak to začalo, odehnal jsem je od oken, jenomže v té hospodě nebyl žádný sklep, tak děti seděly pod stolem a já se ani nemohl podívat ven. Nábojnice dopadaly na dlažbu ulice, strašně to cinkalo a toho se děti nejvíc bály, i když všechny střely šly mimo centrum vesnice. Jakmile letadla odletěla, po-

slal jsem děti domů a sám jsem běžel k našim, abych zjistil škody, protože náš dům stojí hned vedle nádraží a já měl strach, aby se tam nic nestalo. Ale většina střel mířila na zahradu a já mám dodneška pár nábojnic z toho náletu schovaných.“

Ani na konci války se v Lochovicích neodehrálo nic dramatického.

Ředitel školy: „Založili jsme revoluční národní výbor a v ty květnové dny jsme se shromáždili na četnické stanici, která se nacházela v jedné budově hned za mostem. Četníci tam měli pár zbraní, ale nebyly to žádné kulomety nebo samopaly, jen pár pušek a pistolí. Já jsem vyfasoval takovou malou pistolku ráže 6.35. Ještě 5. května patrolovaly po vesnici čtyřčlenné německé hlídky a v zámku zrovna sídlila poddůstojnická škola.

Pak ale začaly chodit z Prahy zprávy, že tam vypukla revoluce, lidi v Lochovicích začali vyvěšovat československé prapory a my se naprosto drze rozhodli, že zámek i s tou poddůstojnickou školou obsadíme. Z četnické stanice jsme Němcům zavolali a vyzvali je, aby se vzdali, že jsou tu partyzáni a příslušníci československé armády. A pak najednou na tu četnickou stanici kdosi přivedl důstojníka vlasovců a ten prohlásil, že nám pomůžou s těmi Germány zatočit. A tak jsme se domluvili a šli oblehnout zámek.

Musel na nás být tedy pohled! Moc nás nebylo, ale drze jsme německy volali, že válka skončila, aby složili zbraně a šli domů. A že proti nim nic nemáme. Jenomže Němci váhali. Těch vlasovců pak nějak přibýlo a přinutili nás, abychom se ukryli v příkopu, protože jsme stáli jen tak na ulici, nebo se schovávali za pilířem. Nebyli jsme žádní vojáci, nevěděli jsme, že se máme krýt. Němci se napřed vzdát nechtěli, pořád vyjednávali, ale když tam vlasovci dotlačili dvě malá děla, tak se nakonec bez boje vzdali.

Vlasovci je vyhnali před zámek, odzbrojili je, odvedli někam za Lochovice a tam je pustili. Němci, kteří tady v okolí nikomu neublížili, pak klidně odpochovali a dostali

*Nejoblíbenější hračka
z dětství – koloběžka*

se oklikou do vesnice Kočvary. A ještě ten večer k nám přiběhl jeden kluk z Kočvar a křičel:

„My tam máme zavřený nějaký Němce, pojdte si pro ně.“

A my se ptali: „A proč zrovna my?“

A on na to: „No, oni jsou už odzbrojený a chtěli by zase do Lochovic.“

Bylo jich celkem asi šedesát. To už se mezitím v Lochovicích ustavila revoluční garda a tak tam pro ně pět nebo šest chlapů šlo. Ty Němce seřadili a přivedli zpátky k nám. Jenomže co s nimi? Tam, kde je dnes obecní úřad, byla hospoda s velkým sálem, tak jsme je nahnali tam a pak jsme je poslali k Američanům. Tady byla spousta zajatých Němců a všichni byli rádi, že můžou jít „zu Amerika fahren“.

A pak 9. května dopoledne přijel k obecnímu úřadu důstojník na motorce a s vysílačkou, že za ním jedou tanky. Ale ty tanky jely směrem od Zdic a ve Zdicích byl u mostu nízký průjezd, takže nemohly projet, a tak změnily směr a jely přes Stašov a Kočvary a přijely přes les. My jsme je čekali od Zdic, jenomže najednou se za námi ozval strašlivý hřmot a gardista, který hlídal dveře, začal křičet:

„Ježímarjá, nějaký tanky jedou! Němci!“

Měli jsme pár pancéřových pěstí, tak jsme začali uvažovat, co budeme dělat, jestli se budeme bránit nebo co. Pak se ale objevil džíp a ten gardista zařval ode dveří: „Vždyť jsou to Rusové!“

Vynořil se první tank, za ním druhý, a to už jsme opravdu věděli, že jsou to Rusové. Všeho jsme nechali a běželi je vítat. Byli hladoví a žízňiví, a tak jim školnice přinesla kýbl vody. Potom ty dva tanky odjely a za nimi přijela kolona aut, která mířila do Hostomic. Ale hlavní část ruského vojska sem dorazila až desátého.“

Pepík: „Ten prostor, kudy se přijíždí k našemu domu – dneska je tam takový malý náměstíčko – byl obecním úřadem už od pradávna určenej k táboření cikánů. Vždycky, když sem cikáni dorazili, to bylo pro celou ves velký soužení. Přijely tři čtyři maringotky a stály tady čtrnáct dní. Všichni samozřejmě pozavírali slepice, králíky a husy. A když se něco ztratilo, tak se místní chlapi s těmi cikány strašně hádali. Pokoušeli se jim zabránit tady tábořit a jakmile odjeli, vykopali na tom náměstíčku čtyři pět děr a zasadili do nich lípy a břízy. Jenomže cikáni přijeli, polili to všechno horkou vodou a příště už byly ty zasázený stromy zase suchý.

Ale to nic nebylo proti tomu, když sem po válce přijeli Rusové. Za Němců tu byl klid, ale v květnu pětáctýřicátýho sem dorazily hordy maršála Malinovského. Byla to strašná sebranka. Přijela sem na takovejch pryčnách s kolečkama, který táhli hrbatý koně. Já byl malej, ale dodnes si pamatuju, jak se chlapi křížovali, když je viděli přijíždět a jak pokaždé říkali: ‚To bude zase bordel!‘ A na tom náměstíčku po nich vždycky zůstala jen hromada hnoje. To vlastně nebyla Rudá armáda, ale nějaký zálohy.

V našem domě se ubytovali dva majori, každej večer se vožrali a začali vyvádět, hledali ‚děvočky‘ a dobývali se na moji mámu, kterou musela babička vždycky zavřít do pokoje a zatarasit dveře skříní.“

Ředitel školy: „Ale jinde se chovali slušně. Navíc se tady nikdy moc nezdržovali. V Hořovicích ano, tam byla na zámku trvalá posádka, ale u nás v Lochovicích se jednotky střídaly. Rusové tady vydrželi až do našeho martinského posvícení, které se koná každoročně 11. listopadu. Pak odtud vyrazili pěšky do Hořovic a z Hořovic do Zdic, tam nasedli do vagónů a odjeli.

Tím válka pro Lochovice definitivně skončila. A malému Vašíkovi bylo pět a pomaličku se začínal chystat do školy.

Odmalička měl Hrabě hudební talent

Třetí takt

Jako na počátku světa

Zavři oči
a bude to všechno jako na počátku světa
(Zavři oči)

Jaký byl svět za plaňkovým plotem dětství?

Dva schody z domu na dvorek, nejmilejší hračka, dřevěná koloběžka, opřená o cihlovou podezdívku pod oknem, v němž je v létě plno květináčů s muškáty, zahrada s pěti či šesti ovocnými stromy, dvoukřídlá brána a vedle branka, vedoucí na uježděnou cestu běžící doleva do polí směrem na Radouš a na opačné straně dolů do vesnice k mostku přes Litavku, ke koloniálu a pak dál k zámku, škole, k silnici do Hořovic a také k blízké papírně.

Dům si Hrabětovi postavili na samém konci Lochovic, v místech, kterým se odjakživa říkalo Na Drahách. Dnes tady stojí rodinné domky natěsnány jeden vedle druhého, ale ještě na počátku třicátých let 20. století tu byly nezastavěné pozemky a první domy se tu začaly stavět kolem roku 1930. Dům Hrabětových byl úplně poslední, a hned za velkou zahradou se táhla pole směrem k Radouši a Neumětelům. Přímo naproti stál dům, v němž bydlel nejlepší Vaškův kamarád Pepík Ernest.

Pepík: „Ten dům Hrabětových byl maličkej, přízemní. Vpředu byly dvě místnosti a vzadu jedna. Bylo tam taky nějaký příslušenství a komora, ale žádněj záchod, ten byl u všech zdejších baráků na dvoře. Když se Vaškova sestra Jarmila vdala, Vaškův švagr v prvním patře postavil pro Vaška pokojíček. Původně tam byla půda, trámy a dvě malý okýnka, který se vybouraly, a místo nich se tam vsadilo trojdílný okno, který je tam dodnes. Ale ani ten pokojíček nebyl kdoví co, švagr ho původně stloukl jen tak, z prken. Teprve mnohem později došlo k rozšíření celého

Dům Hrabětových v Lochovicích na Draháč.

Okno nahoře patří Vaškovi pokojíčku, který mu vyrobil švagr na půdě

domu a k přestavbě toho prvního patra, ale tenkrát to byl mrňavej barák chudejch lidí.

U nás to bylo podobný. Protože mamka měla celkem pět dětí, měli jsme velkou kuchyň, aby se tam všichni vešli. V kuchyni stál oتمان a jedna postel, tam jsem spal já a mamka spala na oتمانu, protože se tam topilo. Táta musel chodit spát do zimy. A u Vaška to bylo to samý. Dokud se Jarmila neprovdala, všichni prostě spali v těch předních dvou místnostech.“

Pokud lze v pozdějších básních Václava Hraběte najít jakýsi sociální tón, lze ho zřejmě vystopovat až do jeho nejranějšího dětství.

Pepík: „Když byl Vašek malej, byl to fakt svrab a neštovice. Hrabětovi neměli kromě toho domu vůbec nic, chovali jenom kozu. Já bych se kozího mlíka ani nedotkl, ale Vašek ho musel pít odmalička.“

Vaškův kamarád Mirek: „U Hrabětových se samozřejmě komentovalo všechno, co se v té době dělo. Ale že by se tam konaly nějaké zapálené politické diskuse, to ne. Možná teď zpětně můžu říct, že pan Hrabě sice mluvil s Vaškem, ale nemluvil s každým. Dnes si uvědomuji, jaká v něm byla tajemná uzavřenost.“

Je čas jít do školy

To ovšem neznamenal, že by měl Vašek nešťastné dětství, naopak. Velkou a pozitivní roli při jeho výchově sehráli oba rodiče.

Švagr: „Pan Hrabě pocházel z Lochovic a byl snad ze sedmi dětí. Jeden jeho bratr a jedna sestra žili v Libomyšli, ale na ostatní jeho sourozence si už nepamatuju.“

Ředitel školy: „Mám takový dojem, že Vašíkův otec pracoval u nějakého Šmída, který tu vyráběl cementové zboží a skruže. To bylo tak kolem roku 1924. Teprve pak se dostal na dráhu.“

Mirek: „Vaškův tatínek byl velice do sebe uzavřený, jemný, zranitelný člověk. Vašek byl kombinace mezi maminkou, což byla taková husarsky přísná paní, a tímhle jemným otcem, po kterém zdědil poetickou, řekl bych přímo písmáckou duši. Třeba jeho sestra byla velmi sympatická ženská, ale tuhle dispozici neměla, zatímco Vašek byl nesmírně citlivý a měl odmalička smysl pro poetický detail.“

Pepík: „Na Vaška měl úžasnej vliv jeho táta. To byl takovej přirozeně chytrej chlap. Obyčejnej, ale zároveň sečtělej a takovej koumák. Když měl službu na hradle, chodil

Vašek za ním a v takových chvílích jsem ho marně lákal ven. Myslím, že Vašek měl svého otce moc rád, že si ho považoval a že nikdy nezapomněl, co pro něj všechno udělal.“

Mirek: „Otec pro něj představoval velmi silnou mravní autoritu. Byli si velmi blízcí, aniž o tom museli spolu mluvit. Mezi nimi existovala cosi jako tichá dohoda.“

Švagr: „Vaškův otec pocházel ze sociálnědemokratické rodiny, ale byl hodně pobožnej a chodil do kostela. Paní Hrabětová taky, ale ta spíš jenom ze zvyku. Tchán nevynechal jedinou nedělní mši, a při procesí nosíval nebesa. Divil jsem se, že na Vaška nepůsobil, aby chodil ministrovat, ale on mu nechával volnost pro samostatný rozhodování.“

Ředitel školy: „Tady tehdy působil jeden děkan, který měl na zdejší lidi ohromný vliv. Ve škole taky vyučoval náboženství. Já na něj vůbec neměl chodit, ale když ten pan děkan vyprávěl tak nádherný pohádky. Jednou jsem se ho zeptal, jestli na ty pohádky můžu zůstat. Odpověděl mi:

„Ale Fanoušku, to nejsou žádné pohádky.“

A já pak přišel domů a zeptal se tatínka, jestli je možné, aby velryba spolkla Jonáše a on zůstal naživu.

„Kdo ti to napovídal?“

„No pan děkan.“

„Ty chodíš na náboženství? Tak tam chodit nebudeš!“

Ale mně se ty pohádky líbily tolik, že jsme tam i přes tatínkův zákaz občas zašel.“

Švagr: „To Vaškova maminka byla z úplně jiného těsta. Pocházela taky z Lochovic, za svobodna se jmenovala Kalinová, její otec tady dělal pokrývače. Měla dva bratry, kteří taky bydleli v Lochovicích.“

Ředitel školy: „Chodila posluhovat k sedlákovi a pak pracovala v zahradnictví. Tam, kde dnes stojí mateřská

škola, se táhla pole, a na nich se pěstovala zelenina. Ženské tam chodily okopávat, sklízely zeleninu, nakládaly ji do beden a ty bedny tady skládaly na ulici. Vaškovu maminku si dobře pamatuju, byla to taková silná, statná žena.“

Mirek: „Paní Hrabětová byla velice pečlivá a přísná, zatímco z otce vyzařovala mírnost, jakési vnitřní bohatství, které se hned tak nevidí. Citlivý byl Vašek po něm. Po mamince zdědil ctížádost být dobrý v tom, co dělal. Cílevědomost. Mezi oběma rodiči a Vaškem byl výtečný vztah. Hluboce je respektoval a měl je rád. Dětství, které člověka formuje, Vašek prožil ve šťastné rodině.“

Švagr: „Vaškova sestra a moje žena Jarmila byla po mamince. Seznámil jsem se s ní na posvícenské taneční zábavě. Tehdy se chodilo tancovat do hospody za mostem, říkalo se tam V Záběhu. Původně tam byl taneční sál, pak kino, a teď je tam zase taneční sál. Jarmile bylo tenkrát jedenadvacet. Vzali jsme se v roce 1952.“

Ředitel školy: „Brali se na obecním úřadě a šli tam po červeném koberci. Moje dcera si na to moc dobře pamatuje, protože holky tam chodily na čumendu. Tehdy byl obecní úřad ještě v té samé budově jako škola. A oni šli z kostela na ten obecní úřad pěšky, protože je to kousek, a před obecním úřadem už byl natažený červený koberec, takový tvrdý kokosák. Ještě dlouho potom ho měli ve zdejším závodním klubu, kde ochotníci hráli divadlo. Shromažďovali tam všechny možné rekvizity, včetně toho kokosáku, který tam zůstal po celou dobu, co ten závodní klub existoval.“

Jarmila byla vyučená prodavačka a prodávala v Lochovicích dole v obchodě, tam co je dnes samoobsluha u mostu. Ale ten původní obchod měl úplně jinou dispozici. Stál hned u silnice a prodávalo se v něm kde co. Byl to takový typický venkovský obchod se smíšeným zbožím.“

Brzy po válce se Vašíkovi rozhodujícím způsobem změnil život. Ten den mu maminka přistříhla patku v blonděných vlasech, učesala pěšinku doprava, oblékla do bílé košile, tmavého svetru ke krku a nažehlených krátkých kalhot, vzala za ruku a odvedla do školy. Na věži protějšího kostela svatého Ondřeje odbíjelo osm a v kalendáři byla středa 2. září 1946.

Josef Fryš ve své knize Dvanáct osudů čtyř staletí v kapitole věnované Václavu Hraběti napsal: „Školní rok 1946-1947 započal se 126 žáky ve škole obecné a se 114 žáky ve škole měšťanské, zapsali tehdy do školní kroniky. Maminka přivedla Vašíka do prvního ročníku čtyřtřídky k třídnímu učiteli Františku Nelibovi. Bylo tam sedmadvacet žáků. Některé Vašík znal, ale ze samotných Lochovic jich bylo jen jedenáct, ostatní přišli z okolních vesniček. Nejvíc z nedaleké Lhotky, také jedenáct. V dalších dnech maminka Vašíka ještě několikrát doprovodila, a pak už chodil sám. Měl to z kopce, přešel most přes někdy línou a jindy hučící Litavku, a aniž musel přecházet ulici, došel až do školy lemované řadou lip...“

Historie lochovického školství už v té době sahala daleko do minulosti. Nejstarší zprávy o dřevěné budově, která stávala poblíž hřbitova a sloužila jako škola, pocházejí už z roku 1654. O sto let později se přestěhovala do budovy radnice, jež stávala v místě dnešní školy.

S její stavbou, prováděnou podle plánů jednoho nejménovaného vídeňského architekta, začal místní stavitel Václav Sedláček na náměstí v těsném sousedství zámku v roce 1902. Budova byla původně rozdělena na dvě části se dvěma popisnými čísly, přičemž pravá část sloužila jako obecní úřad. Nahoře byl i byt tajemníka a řídícího učitele, a dokonce se tu po jistý čas nacházelo i obecní vězení. Během války měli Němci v celé budově tiskárnu, v níž tiskly mapy, takže dvě třídy se přestěhovaly do hospody U Šífu a učilo se rovněž ve dvou dalších místních hospodách, U Kola a v Českém dvoře, kde dřív bývala přádelna.

Na zápraží domu v Lochovicích na Drahách

Ředitel školy: „Za květnové revoluce bylo ve škole sídlo národního výboru a revoluční gardy. Jenomže v Lochovicích bylo v té době hodně dětí, a tak nám po válce začaly chybět třídy, takže jsme zřídily dvě třídy i v té části, kde byl národní výbor. Brzy to už nešlo dohromady, a tak se ten národní výbor sám z vlastní vůle vystěhoval. Dnes je v té části školní družina, ale škola se proměnila celá, protože v roce 1975 k ní bylo přistavěno zadní křídlo. Ale v roce 1946 bylo za školou jen hřiště a pak zámecký park.“

Klandr před vchodem do školní budovy číslo popisné 4, schod, pak velké dveře otvírající se dovnitř, schodiště vedoucí do prvního patra, třída, do které se vcházelo nejdřív hned prvními dveřmi vlevo, pak další třída vpravo úplně vzadu na chodbě a nakonec poslední třída až nahoře pod střešou, to byl svět Vaškovy školní docházky. Sbíraly se houby pro americký Červený kříž, později šípky pro znárodněné farmaceutické podniky, chodilo se na bramborové brigády, měnila se doba, padala železná opona a místo skautských klobouků se vážaly rudé pionýrské šátky. Na jaře roku 1948 dorazily ohlasy vítězného února i do Lochovic. V místní papírně vzniká akční výbor, jenž továrnu přivede ke znárodnění, na zámek si brousí zuby státní statek...

Pepík: „Majitelem zámku byl tehdy jistě Pospíšil, hodnej chlap, ale velkej karbaník a děvkař. Často se stávalo, že naložil dobytek na vlak, doputoval s ním na jatka do Holešovic, tam sebral peníze, vzal to přes bordely, a když se do Lochovic vrátil, neměl v kapse ani vindru. V Lochovicích žil i nějakej Meruna, kterej se zbýval výkupem králičích kožek a čistil peří. Pospíšilovi pak nezbylo nic jinýho, než jít za Merunou a půjčit si od něj peníze, aby měl na vejplaty svejch zaměstnanců.“

Na střeše zámku byly tenkrát šindele, ale v dost mizerném stavu, protože Pospíšil zámek nijak dvakrát neudržoval. Později na statku pracoval bratranec paní Hrabětový, jmenoval se Kalina, a ten celej zámek zakryl eternitem.

Za to, že se tam Pospíšil udržel až do smrti, vděčil své ženě. Její rodina měla v Praze velkou stavební firmu, a ta zdejší hospodářství vlastně dotovala.“

Ředitel školy: „V roce 1949 byl zámek a celé zámecké hospodářství znárodněn a do zámku se nastěhovalo ředitelství Státního statku. Zámek byl tehdy s milionovými náklady opraven a udržován. V zámeckém sále a přilehlých prostorách byl zřízen Společenský klub, který sloužil veřejnosti, v přízemí vznikla závodní jídelna a kantýna, která rovněž sloužila veřejnosti, park se stal veřejně přístupný a po hlavní cestě se chodilo na hřiště. A z bývalého průmyslového závodu, jenž byl součástí Pospíšilova lochovického velkostatku, se stala nejdřív strojní a traktorová stanice a později v něm byly zřízeny opravářské dílny státního statku.“

Pepík: „Jak to ve skutečnosti bylo se znárodněním zámku, nevím. Nemám to nijak podložený, ale myslím si, že když v osmačtyřicátém došlo k převratu, muselo komunistům a státní bezpečnosti vadit, že na zámku pořád bydlí bejvalej majitel. Pospíšil byl koumák. V zámku je nádhernej sál a on k němu nechal vystavět dvouramenný schodiště, aby ten prostor trochu rozčlenil a nehrnuly se mu tam komunistický schůze a bály. Jenomže pak najednou umřel. Jeho tělo bylo v rakvi vystavený v tom sále a byla plná květů, aby mu nebyla vidět hlava. Mně bylo osm a nedokázal jsem si dát dvě a dvě dohromady, ale bůhví, jak to tenkrát bylo.“

Fakt je, že se statek o ten zámek docela dobře staral. Ono to ani nešlo jinak, protože v něm dělala spousta úředníků, takže když v poledne vylezli, byl jich plnej park. Ale k řadě stavebních úprav tam došlo. To, že bylo v tom sálu postavený pódium, ještě docela šlo, protože ten sál měl výborný parametry a daly se tam pořádat koncerty a ochotníci tam hráli divadlo. Ale pak někoho napadlo, že se dozadu přistaví veranda, a ten architekt, kterej to navrhoval, byl hloupější než leckterej student průmyslovky. Ale veranda se podle

jeho návrhu stejně postavila, ale to bylo až někdy v roce 1957 nebo 1958. To už byl Vašek dávno v Praze.

A jak jsme vnímali komunistickéj převrat? Ze začátku nijak, byli jsme malí kluci. Teprve až mnohem později jsme si začali řadu věcí uvědomovat. Měli jsme s Vaškem staršího kamaráda, jmenoval se Roman. Když parašutisti, kteří pak spáchali atentát na Heydricha, seskočili na Rokycanskou, táta toho Romana, kterej tam sloužil jako četník, jim pomáhal zakrýt místo seskoku, a nakonec je i chvíli ukrýval. Za války ho nechytily, jenomže komunisti mu jeho odbojovou činnost nezapomněli a hned jak přišli v osmačtyřicátým k veslu, tak ho zašili, a Roman pak tvrdil, že ho v kriminálu umlátily. Roman s tím pak bojoval celej život. Samozřejmě, že nebyl zticha, a tak to na něj komunisti vždycky nějak narafičili, aby nemohl dostudovat. Pracoval pak někde u veterináře a měl očkovat prasata, jenomže ho státní bezpečnost nařkla, že to nedělal a že vakcíny rozšlapával nebo zakopával v lese za hřbitovem. A tak ho nakonec taky dostali do kriminálu.

V Lochovicích vůbec žili zajímaví lidi. Za zámkem bývala hájenka; dodnes tam ten barák stojí. Vedle postavili tenisovej kurt, kam nejdřív chodívali hrát noví zámečtí páni tenis. Pak tam postavili slepičárnu, jenomže když shnil plot, slepičárnu zrušili, a tak tam pustili nás a my tam mohli hrát volejbal.

Ale proč o tom vyprávím. Jedna moje sestřenice si vzala volyňskýho Čecha, kterej sem přišel se Svobodovou armádou. Byl to takovej černej chlap, tvrdej jako křemen. A když tady začali mít komunisti schůze, on tam taky chodil. Tehdy se vyprávělo, jakej je Sovětskej svaz ráj, jenomže on vyprávěl, jak to tam vypadá ve skutečnosti. Když jim začal popisovat hladomor, vyhodili ho, a jeho manželka, se kterou měl tři děti, byla nakonec ráda, že se mohli nastěhovat do obory do takovýho mrňavýcho baráčku po rodičích. Ale to komunistům nestačilo. Ten baráček jim sebrali a nastěhovali je do tý hájenky a on musel pást krávy. Samozřejmě, že jim nedali pokoj. Dopadlo to tak, že jednou přijeli do hospody na nádraží takoví dva frajeři,